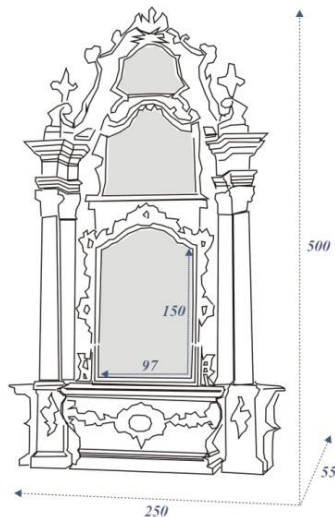

A litkei Szent Kereszt Rom. Kat. templom Szent János mellékoltára

A litkei, 1766-ban épült műemlék templomban a diadalív mellett, XVIII. századból származó Szent János mellékoltár rokokó stílusú, fából készült, gazdagon díszített, több szintes fal. Szélessége 55 cm, hosszúsága 250 cm, magassága 500 cm. Ez a szószékoltár.

Az oltárretábulum részei:

- Az oltárasztal, felette látható a templomot építtető gr. Koháry család védőszentjét ábrázoló Nepomuki Szent János oltárkép (olaj). Jobb kezében attribútuma (a titoktartás jelképe a nyelv). A kép jobb alsó sarkában vértanúságára utaló jelenet látható. A képet készítő művész neve ismeretlen, 1961-ben dr. Gussich Jenő festőművész restaurálta.
- Az oltárkép felett, középen rokokókeretes fülke, faragott függöny díszíti. Ez a szószék.
- Két oldalt egy-egy rokokó váza. Feljártat a sekrestyéből.
- A legfelső szint a hangvető, rajta színes dombormű – bibliai jelenet Keresztelő Szent János megkereszteli Jézust. Az oltár legmagasabb pontján Isten lelkét ábrázoló Galamb.

A rokokó stílusú szószékoltár 150 cm x 97 cm oltárképe (olaj) – díszes, aranyozott keretben – a vértanú halált halt Nepomuki Szent Jánost ábrázolja papi öltözékben: fekete reverenda, felette fehér karing, fején birétum (papi süveg négy íves kiemelkedő ívvel).

Nepomuki János 1350 körül született a csehországi Pomuk, ma Nepomuk városban. 1360-ban szentelték pappá.

IV. Vencel (Luxemburgi Vencel) cseh király (XIV. sz.) feleségének, Zsófia királynénak volt a gyóntatója. A király meg akarta tudni a királyné titkait, de mint pap nem árulhatta el a gyónási titkot. Ezért 1393-ban a király Nepomuki Jánost megkínóztatta, megkötözve a prágai Károly-hídról a Vltava (Moldva) folyóba dobatta.

1719-ben a nyelvét épségben megtalálták (az oltárképen a jobb kezében tartja).

1729-ben XIII. Benedek pápa szentté avatta.

A litkei templom főbejárata feletti falfülkében is Nepomuki Szent János kőszobra látható a XVIII. sz.-ból. Népszerű szent volt. A mezei utak, hidak mellett is találkozhatunk szobrával ma is. Pl. a Litkéhez kb. 4 km-re lévő Rárópusztánál épült Ipoly-hídon is látható bronz szobra.

Litke kegyura, templomunk építtetője (1766.), a Koháry család, valamint a vándorok, a vízenjárók, hajósok védőszentje is.

A II. Vatikáni Zsinat (1962-1965) bevezetett liturgiai reform következményeinek megfelelően a templomunk szentélye átalakult az 1970-es évek végétől, az 1980-as évek közepéig. A szentély közepére szabadon álló oltárasztal került („szembemisező”). Valószínűleg szűkebb lett a tér, ezért a Szent János oltár melletti szobrokat – Szent Péter és Szent Pál – áthelyezték a főoltár mellé. Ezek a szobrok a Nepomuki Szent János oltárképpel vannak szoros kapcsolatban, mindhárom szent vértanúhalált halt. A régi fényképen még jól látható.

Megváltozott többek között az igehirdetés- és tanítás szelleme és gyakorlata is. A papság a közösséggel történő együttműködésre helyezte a hangsúlyt. Így a szószék elvesztette jelentőségét, a prédikáció helye a magasból lekerült az oltárasztal mellé, közelebb a hívőkhöz.

A litkei Szent Kereszt Római Katolikus műemlék templom Szent János Szószékoltárát (XVIII. sz.) eredetisége, szépsége, stílusa miatt javasoljuk a Nógrád Megyei Értéktárba. Valamint azért, mert Magyarországon – szemben az evangélikus templomokkal – katolikus templomban nagyon ritkán látható szószékoltár (eddig ismereteink szerint pl. Nagyunyom Római Kat. templom, talán romos, és Nógrádmegyer Római Kat. templom, oltárkép nélküli erkély, alatta asztal).

A Nagyszombati Könnyező Szűz Anya kegykép másolata a litkei Szent Kereszt Rom. Kat. templomban

Az 1766-ban épült műemlék templom szentélyében, a sekrestyébe vezető ajtó felett van egy 70 cm x 80 cm nagyságú olajfestmény. Aranszínű keretben, a sarkokban négy virág (hordozható kép). A templom hajójából alig látható, a hívők többsége észre sem veszi.

Pál József litkei lakos (1924-2012) – vallásos család tagja – elmondása szerint „ez egy értékes kép”. Ez a megállapítás Saskeőy Ferenc plébánostól származott, aki 1890-től 1924-ig szolgálta a híveket. (Helyi Értéktár: Épített környezet, Római Katolikus Plébániaház; Litke Község Önkormányzata, www.litke.hu).

Ez a nagyszombati (Trnava) könnyező Szűz Mária kép másolata, az országban még több helyen található hasonló. (Összehasonlítva a nagyszombati képet és a litkei másolatot, megállapítható, hogy aki az ittenit készítette, látta, ismerte az eredeti képet. Formájában, kidolgozásában, színeiben nagyon hasonlóak.

Ezt a képet is, mint a Nepomuki Szent János oltárképét, valamint a főoltár mögötti, a Szent Kereszttel kapcsolatos oltárképet 1961-ben *dr. Gussich Jenő* festőművész restaurálta (Historia Domus, 1961).

A festmény hátoldalán, a vászon keretén olvasható a következő latin szöveg:

„A: R: D: Josqihus Tindira Parch Litkén sis Anno 1812”.

Magyarul, hiányosan: (Admodum Reverendus Dominus:) Nagytiszteletű Úr Tindira József (...) Litkén (...) 1812-ben.

Tindira József volt Litkén plébános ebben az időben, 1814-ben hunyt el, a község temetőjében nyugszik. Vörösmárvány sírkeresztjén az alábbi szöveg olvasható:

„Főtisztelendő Tindira Josef Rozsnyói Czímzetes Canonok, Apostoli Jegyző, Ipoly Litkei Plébános, a sz. székes Coll. Tek. N. Vármegye Táblabírája” (korabeli írás).

A több, mint kétszáz éves festmény az idők folyamán sötétebb lett. 2017. május elsejére virradóra elektromos tűz pusztított a sekrestyében, a bezárt ajtó felett kiáramló füst és korom is sötétítetett rajta.

Feszületek a templomban

A litkei Rom. Kat. templomban két hordozható feszület látható. Mindkettő eredete a XVIII. század, s mind a mai napig fontos szerepet töltenek be az egyházi szertartásokban.

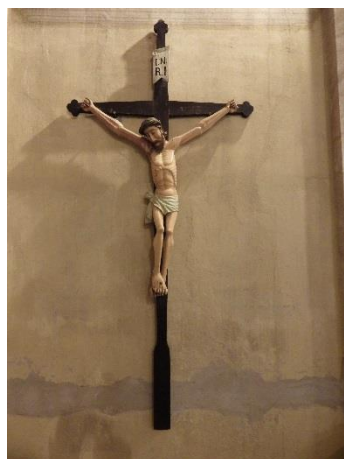
A kisebb, körmeneti feszület fából készült, finoman megmunkált, szép, aranyozással díszített, a keresztszár végei három karélyosak. A hosszabb függőleges száron két faragott „rózsa” szerű dísz látható. A kereszten lévő Krisztus testének arányos megjelenítése tanult és hivatásos mesterek munkájára utal.

Ezt a feszületet viszik fiatal fiúk a körmenetek élén, pl.: Úrnap, Húsvét-feltámadás, templom-búcsú ünnepén. Búzaszenteléskor a mezőn szedett vetésből fonott koszorúval díszítik (a templomi lobogókat is). Zarándokutakon pl.: Mátraverebély-Szentkútra virágokkal feldíszítve viszik. Ma már ez ritkábban fordul elő, értékes, meg kell óvni a sérüléstől. A templom hajójában, jól látható helyen, a karzat alatt van elhelyezve.

A szentélyben felakasztva látható nagyobb méretű feszület is a XVIII. századból való.

Összehasonlítva az előbbi feszülettel, szembetűnő különbséget láthatunk. Az utóbbi egyszerű, fából készült feszületen díszítés, aranyozás nincs, csak a keresztszárak vége a körmeneti feszülethez hasonlóan három karélyos.

A keresztre feszített Krisztus sovány teste (korpusz) erősen nyújtott, a fej és a test megmunkálása rusztikus jellegű, erőszakosan felfelé feszített karok láthatók.

Ennek a feszületnek a Húsvéti ünnepkör, Nagypénteki liturgiájában van fontos szerepe.

Miután Krisztus meghal a kereszten, a szertartáson résztvevő hívek hódolattal járulnak a keresztnél.

A feszületeken, Krisztus feje felett felirat olvasható: „I.N.R.I.”

A keresztfeszítés idején Pilátus íratta a keresztre „Ez a Názáreti Jézus a zsidók királya”.

(Latinul: „Jesus Nazarenus Rex Judeorum”.)

A litkei templomban látható feszületek őrzik a XVIII. sz. vidékies és tanult emberek munkáit. Művészettörténészek szerint értékes, barokk stílusú népi munkák.

* * *

[Szerkesztette: Kalocsai Miklósné]

Bibliográfia:

Dercsényi Balázs – Hegyi Gábor – Marosi Ernő – Török József:
Katolikus templomok Magyarországon
HEGYI és TÁRSA KIADÓ, BUDAPEST 1992.

Magyar Katolikus Lexikon VII . XIII. köt.
Budapest 2008.

Historia Domus
Nógrád Megyei Levéltár
Litke 1961.

BIBLIA
Máté 3,16

Hivatalos Weboldal:
Litke Község Önkormányzata
www.litke.hu

Limbacher Gábor:
Hazaszeretet, magyarságtudat a népeletben
Palóc Múzeum
Balassagyarmat 2002.

WIKIPÉDIA (hu.wikipedia.org)

A keresztény művészet lexikona
Szerkesztette Jutta Seibert, a Herder Verlag lexikon-szerkesztőségének közreműködésével
Fordította: Harmathné Szilágyi Anikó
Corvina 1986.

NÓGRÁD MEGYE NÉPMŰVÉSZETE
Szerkesztette : Kapros Márta
Balassagyarmat 2000.